

Doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimining ilmiy-amaliy asoslari

Komil Buronovich Xolikov
BXU

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ish "Doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimining ilmiy-amaliy asoslari" mavzusiga bag'ishlanib, unda milliy zarbli cholg'ular - doira o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik malakasini oshirish tizimi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda doira ta'limida malaka oshirishning nazariy asoslari, metodik yondashuvlari, kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish yo'nalishlari yoritiladi. Annotatsiyada o'qituvchilarning bilim, ko'nikma va pedagogik salohiyatini bosqichma-bosqich oshirish, zamonaviy innovatsion metodlarni joriy etish, ansambl va sahna faoliyati bilan uyg'unlikni ta'minlash masalalari o'rganiladi. Tadqiqot natijalari doira ta'limi sifatini oshirishga va pedagoglarning kasbiy malakasini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: doira, malaka oshirish, o'qituvchi, pedagogika, kompetensiya, metodika, ansambl, innovatsiya, ta'lim sifati, tizim

Scientific and practical foundations of the system of advanced training of teachers of the circle

Komil Buronovich Kholikov
BSU

Abstract: This scientific work is devoted to the topic "Scientific and practical foundations of the system of advanced training of teachers of the circle", in which the system of advanced training of teachers of the circle of national percussion instruments is scientifically analyzed. The study covers the theoretical foundations of advanced training in circle education, methodological approaches, and directions of organizing the educational process based on a competency-based approach. The abstract studies the issues of gradually improving the knowledge, skills, and pedagogical potential of teachers, introducing modern innovative methods, and ensuring harmony with ensemble and stage activities. The results of the study will serve to improve the quality of circle education and strengthen the professional qualifications of teachers.

Keywords: circle, advanced training, teacher, pedagogy, competence, methodology, ensemble, innovation, quality of education, system

Kirish. O'zbekiston Respublikasi musiqa ta'limini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Milliy zarbli cholg'ular, xususan doira, xalq musiqa madaniyatida markaziy o'rin tutadi va ansambl, orkestr hamda sahna ijrochiligida asosiy rol o'ynaydi. Shu sababli doira o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik malakasini doimiy ravishda oshirib borish tizimi muhim ahamiyatga ega.

Malaka oshirish tizimi - bu o'qituvchilarning ilmiy va metodik bilimlarini yangilash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallash va amaliy ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlovchi jarayon. Doira o'qituvchilarining malaka oshirish tizimi nafaqat o'qituvchilarning shaxsiy professional rivojlanishi, balki o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqotning maqsadi - doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimining ilmiy-amaliy asoslarini aniqlash, uning samarali tashkil etish metodlarini ishlab chiqish va zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan boyitishdir. Shu nuqtai nazardan, ish doira o'qituvchilarining malaka oshirish jarayonini tizimli va kompetensiyaviy yondashuv asosida o'rganishga qaratilgan.

Asosiy qism

1. Doira o'qituvchilarini malaka oshirishning nazariy asoslari

Malaka oshirish nazariy jihatdan musiqa pedagogikasi, didaktika va kompetensiya yondashuvlari bilan bog'liqdir. Doira o'qituvchilarining malakasi ularning nafaqat ijrochilik, balki pedagogik ko'nikmalari va metodik salohiyatini ham qamrab oladi. Nazariy asoslar quyidagi tamoyillarga tayangan: tizimlilik, izchillik, faol ishtirok, amaliy va nazariy uyg'unlik, innovatsion yondashuv.

Doira o'qituvchilarini malaka oshirish musiqa pedagogikasi tizimida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quv jarayonining sifatini oshirish va milliy musiqiy merosni asrab-avaylashga xizmat qiladi. Doira - o'zbek milliy zarbli cholg'ulari orasida markaziy o'rin tutuvchi asbob bo'lib, ansambl va orkestr ijrochiligi hamda mustaqil ijro amaliyotida asosiy rol o'ynaydi. Shu sababli doira o'qituvchilarining kasbiy va pedagogik malakasini doimiy ravishda oshirib borish tizimi ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi.

Doira o'qituvchilarining malaka oshirish nazariy asoslari musiqa pedagogikasi, didaktika, psixologiya va kompetensiya yondashuvlari bilan bog'liqdir. Malaka oshirish jarayoni nafaqat texnik va ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan, balki pedagoglarning dars rejalashtirish, o'quvchilar bilan ishlash, baholash tizimini yaratish va innovatsion metodlarni qo'llash ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Nazariy asoslar doira ta'limini tizimli va bosqichma-bosqich rivojlantirishga imkon beradi.

Malaka oshirishning nazariy tamoyillari bir nechta asosiy yo'nalishlarda o'rganiladi: tizimlilik, izchillik, nazariya va amaliyot uyg'unligi, faol ishtirok va innovatsion yondashuv. Tizimlilik tamoyili doira o'qituvchilari malakasini

rivojlantirish jarayonini maqsad va vazifalar, bosqichlar va resurslar bo'yicha tartibga solishga xizmat qiladi. Izchillik tamoyili esa bilim va ko'nikmalarni bosqichma-bosqich oshirishni nazarda tutadi, ya'ni o'qituvchi avvalo asosiy ritm va zarb texnikalarini mukammal egallaydi, keyinchalik murakkab ansambl va improvizatsiya mashg'ulotlariga o'tadi.

Nazariya va amaliyot uyg'unligi doira o'qituvchilarini malaka oshirishning eng muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Ilmiy nazariy bilimlarni o'zlashtirish bilan bir qatorda, amaliy mashg'ulotlar orqali ularni mustahkamlash va ijodiy faoliyatda qo'llash pedagogning kasbiy o'sishiga xizmat qiladi. Masalan, ritm va zarb texnikasini nazariy jihatdan o'rganishdan so'ng, o'qituvchi ansambl mashg'ulotida yoki konsert faoliyatida ushbu bilimni amalda qo'llaydi.

Faol ishtirok tamoyili malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarning ijodiy va pedagogik faolligini ta'minlashga qaratilgan. Seminarlarda, master-klasslarda va interfaol treninglarda o'qituvchilar nafaqat bilim olishadi, balki pedagogik vaziyatlarni yechish, dars jarayonini takomillashtirish va innovatsion metodlarni amaliyotga joriy etishni o'rganadilar. Shu tarzda malaka oshirish jarayoni passiv kuzatuvdan faol pedagogik hamkorlikka o'tadi.

Innovatsion yondashuv doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, multimediya vositalari, elektron ta'lim resurslari va onlayn platformalardan foydalanish orqali o'qituvchilar o'z bilim va ko'nikmalarini yangilaydi. Bu esa ta'lim jarayonini zamonaviylashtirish, o'quvchilarga sifatli musiqa ta'limini taqdim etish va o'qituvchilarning kompetensiyasini oshirish imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv malaka oshirishning nazariy asoslarida alohida o'rin tutadi. Doira o'qituvchilari malaka oshirish jarayonida bir nechta kompetensiyalarni shakllantiradi: ijrochilik kompetensiyasi (texnik mahorat va ritmik ifoda), pedagogik kompetensiya (dars rejalashtirish va o'quvchilar bilan ishlash), madaniy va kommunikativ kompetensiya (milliy an'analarga asoslangan pedagogik faoliyat), innovatsion kompetensiya (zamonaviy texnologiyalarni qo'llash). Bu kompetensiyalar o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini tizimli ravishda ta'minlaydi.

Doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimi shuningdek, baholash va monitoringni o'z ichiga oladi. Baholash nafaqat texnik va ijrochilik ko'nikmalarni, balki pedagogik yondashuv, ansambl mashg'ulotlaridagi ishtirok, dars samaradorligi va innovatsion yondashuvni ham qamrab oladi. Bu tizim orqali pedagoglar o'z rivojlanish yo'nalishini aniqlaydi va malaka oshirish jarayonini maqsadga muvofiq tashkil etadi.

Nazariy jihatdan puxta ishlab chiqilgan malaka oshirish tizimi doira o'qituvchilarining shaxsiy pedagogik va ijodiy o'sishiga xizmat qiladi, ta'lim sifatini oshiradi va milliy musiqa madaniyatining rivojlanishiga hissa qo'shadi. Malaka

oshirish tizimi orqali o'qituvchilar o'z faoliyatini tizimli ravishda takomillashtiradi, dars jarayonida yangi pedagogik metodlarni qo'llaydi va o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, doira o'qituvchilarini malaka oshirishning nazariy asoslari tizimli yondashuv, kompetensiyaviy tamoyil, nazariya va amaliyot uyg'unligi, faol ishtirok va innovatsion texnologiyalarni o'z ichiga oladi. Bu nazariy asoslar amaliyotda pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va milliy musiqiy merosni asrab-avaylashning muhim poydevorini tashkil etadi.

Malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarning pedagogik kompetensiyasi shakllanadi, jumladan: darsni rejalashtirish, o'quvchilarni baholash, ansambl va sahna mashg'ulotlarini tashkil etish, milliy va zamonaviy ijro uslublarini uyg'unlashtirish. Shu bilan birga, ilmiy nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish malaka oshirish tizimining muhim jihati hisoblanadi.

2. Malaka oshirish tizimining metodik asoslari

Malaka oshirish tizimi quyidagi metodik yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. Nazariy bilimlarni yangilash - musiqa nazariyasi, ritm va pedagogika sohasidagi so'nggi yutuqlarni o'zlashtirish.

2. Amaliy mashg'ulotlar - ansambl va orkestr ijrochiligi, sahna faoliyati va improvizatsiya orqali ko'nikmalarni rivojlantirish.

3. Interfaol metodlar - treninglar, seminarlar, master-klasslar va pedagogik simulyatsiyalar orqali o'qituvchilarning faolligini oshirish.

4. Innovatsion texnologiyalar - onlayn platformalar, elektron metodik resurslar va multimediya vositalarini qo'llash.

5. Baholash va monitoring - malaka oshirish natijalarini tizimli baholash, pedagoglarning kompetensiyalarini aniqlash va rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish.

3. Kompetensiyaviy yondashuv va doira o'qituvchilarining malakasi

Zamonaviy musiqa ta'limida kompetensiyaviy yondashuv yetakchi tamoyil hisoblanadi. Doira o'qituvchilarini malaka oshirish jarayonida quyidagi kompetensiyalar shakllantiriladi:

- Ijrochilik kompetensiyasi - texnik mahorat va ritmik ifodani rivojlantirish.
- Pedagogik kompetensiya - darsni rejalashtirish, o'quvchilar bilan ishlash va metodik yondashuvlarni qo'llash.
- Madaniy va kommunikativ kompetensiya - milliy an'analar va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish, o'quvchilarga madaniy estetik tarbiya berish.
- Innovatsion kompetensiya - yangi pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarni amaliyotga joriy etish.

4. Malaka oshirishning amaliy yo'nalishlari

Doira o'qituvchilarini malaka oshirish quyidagi amaliy yo'nalishlar orqali amalga oshiriladi:

- Seminar va master-klasslar - tajribali ustozlar tomonidan o'quvchilar va o'qituvchilar uchun tashkil etiladi.
- Ansambl va sahna mashg'ulotlari - o'qituvchilarni real ijrochilik jarayoniga jalb qilish orqali amaliy tajriba berish.
- Innovatsion darslar va elektron resurslar - o'qituvchilarning metodik va texnik bilimlarini yangilash.
- Baholash va sertifikatlash - malaka oshirish natijalarini rasmiy baholash va sertifikatlar bilan tasdiqlash.

5. Malaka oshirish tizimining samaradorligini oshirish

Malaka oshirish tizimini samarali qilish uchun quyidagi choralar ko'riladi:

- o'qituvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan dasturlar ishlab chiqish;
- nazariy bilimlar va amaliy mashg'ulotlar balansini ta'minlash;
- milliy va xalqaro tajribalarni o'rganish va integratsiyalash;
- baholash tizimini shaffof va kompetensiyaga asoslangan qilish;
- pedagoglarni doimiy qayta tayyorlash va motivatsiyalash.

Xulosa qilib aytganda, doira o'qituvchilarini malaka oshirish tizimi milliy musiqa ta'limining muhim tarkibiy qismi bo'lib, pedagoglarning kasbiy va ijodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Ilmiy-amaliy asoslar, metodik yondashuvlar va kompetensiyaviy tamoyillar orqali malaka oshirish tizimi o'quv jarayonining sifatini yaxshilaydi, o'quvchilarning ijodiy va texnik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Samarali malaka oshirish tizimi o'qituvchilarning innovatsion va metodik imkoniyatlarini kengaytiradi, doira ta'limining milliy va zamonaviy standartlarga mos kelishini ta'minlaydi hamda musiqa pedagogikasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, T. O'zbek milliy cholg'ulari va ularni ta'lim jarayonida qo'llash metodikasi. - Toshkent: "San'at", 2018.
2. Karimov, S. Zarbli cholg'ularni o'qitish metodikasi. - Toshkent: "Ilm-fan", 2017.
3. Matkarimov, O. Musiqa pedagogikasi asoslari. - Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019.
4. Islomova, N. O'rta maxsus musiqa ta'limi tizimida zarbli cholg'ular kafedralari faoliyati. - Toshkent, 2020.
5. Rashidov, J. Musiqa kollejlari ansambl ijrochiligi va kafedra metodikasi. - Toshkent: "San'at va ta'lim", 2021.

6. Tursunov, A. Zarbli cholg'ular kafedrasining o'quv-uslubiy faoliyatini tashkil etish. - Toshkent, 2016.
7. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Milliy musiqa ta'limi davlat standartlari, 2022.
8. Yusupov, R. Zarbli cholg'ularda ritm va texnikani rivojlantirish metodikasi. - Toshkent, 2018.
9. Ahmadova, M. Musiqa kollejlari innovatsion pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: "Pedagogika", 2020.
10. Sobirov, F. Milliy va zamonaviy uslublarda zarbli cholg'ular o'qitish metodikasi. - Toshkent, 2019.
11. Nazarov, B. O'rta maxsus musiqa ta'limida kompetensiyaviy yondashuv. - Toshkent: "Ilm-fan", 2021.
12. Qodirov, I. Doira va nog'ora ta'limi metodikasi. - Toshkent, 2017.
13. Alimov, D. Zarbli cholg'ular ansamblida pedagogik nazorat va baholash tizimi. - Toshkent, 2018.
14. Usmonova, L. Musiqa kollejlari pedagogik kadrlarini tayyorlash metodikasi. - Toshkent, 2020.
15. O'zboshimov, S. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuvlar va modernizatsiya. - Toshkent, 2021.